

EERSTE TUSSENRAPPORTAGE

VERKENNING HEERLEN

There are two paths you can go by, but in the long run
There's is still time to change the road you're on
Led Zeppelin -Stairway to heaven (1971)

Aanleiding

Bij de gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2026 werd de Ouderenpartij Heerlen (OPH) de grootste partij van Heerlen met acht zetels. Bij hen kwam daarmee het initiatief te liggen om het proces tot coalitievorming in gang te zetten. Op zaterdag 21 maart werd aan mij door hen de opdracht verleend om een verkenning uit te voeren om te komen tot een advies. In dat advies zal worden aangegeven welke coalitie van partijen het meest kansrijk is. Vervolgens zal de verkenner het proces overdragen aan een formateur die met de betreffende partijen tot een coalitieakkoord zal komen. De verkenner voert zijn opdracht onbezoldigd uit en zonder onkostenvergoeding.

In de week van 23 maart werden alle partijen uitgenodigd voor een gesprek¹. In deze tussenrapportage wordt verslag gedaan van de gesprekken en een advies gegeven wat de volgende stap in het proces zou moeten zijn. Na de eerste oriënterende gespreksronde is er nog geen eindrapportage mogelijk.

Eerste ronde van gesprekken: sfeer en houding

Het is verheugend om vast te stellen dat alle gesprekken hebben plaatsgevonden in een open en constructieve sfeer. De partijen stonden open voor (zelf)reflectie, praatten niet met meel in de mond, zonder taboes en hadden oog voor de complexiteit van het coalitieproces. Verder viel op dat hoewel er duidelijke politieke verschillen zijn tussen partijen, dat iedereen met respect over elkaar praat en dat het belang van onze stad voor hen vooropstaat. Als deze sfeer vastgehouden kan worden, dan kan Heerlen uitkijken naar een raadsperiode met constructieve en respectvolle debatten, waar op de bal en niet op de persoon wordt gespeeld. Ik wil alle partijen bij deze al bedanken voor hun tijd, inbreng en prettige houding. Opvallend is dat geen enkele partij tot keiharde uitsluiting van anderen overgaat, maar dat er wel regelmatig wordt aangegeven dat samenwerking met bepaalde partijen inhoudelijk gezien erg moeilijk zal zijn en daarom niet logisch is.

¹ Er heeft een kort telefonisch gesprek plaatsgevonden met de lijsttrekker van DBB Groot Heerlen. Deze partij haalde geen zetels en is daarom niet op een fysiek gesprek uitgenodigd. Uit respect voor hun deelname aan het democratisch proces zijn zij wel geconsulteerd. De lijsttrekker gaf een aantal inhoudelijke zaken mee voor een volgende coalitie en deze zullen worden gedeeld met de formateur.

Hoe staan partijen zelf in het coalitieproces?

Voor we komen tot een beschouwing over de coalitievorming, geef ik eerst een overzicht² van hoe elke partij zelf in dit proces staat, welke rol ze verkiezen en of ze bestuurders willen leveren. Deze specifieke standpuntbepaling is met elke partij afgestemd³:

Partij voor de Dieren (1) is de samenwerking met GL/PvdA in de vorige raadsperiode goed bevallen en wil deze samenwerking voortzetten. Zij trekken daarom als één blok op in dit proces waarbij PvdD het zwaartepunt van de onderhandelingen aan GL/PvdA laat (ook een eventuele wethouder zal uit de gelederen van GL/PvdA komen)⁴. Zij geeft aan dat samenwerking met PVV en FvD onmogelijk lijkt gezien de inhoudelijke verschillen.

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (1) geeft aan dat hen bescheidenheid past gezien de verkiezingsuitslag. Zij kiezen bewust voor oppositie in de komende raadsperiode waarin zij terug willen naar hun kernwaarden en deze weer zonder coalitieafwegingen willen uitdragen. Zij zullen voorstellen vanuit de coalitie op hun merites beoordelen met hun kernwaarden als referentie.

Partij Hoensbroeks Belang (2) vindt dat nu eerst de grote winnaars OPH, CDA en JPH aan zet zijn. Op dit moment kiezen zij daarom voor een positie in de luwte waarbij zij echter wel expliciet aangeven open te staan voor coalitiedeelname. Zij stellen daarbij wel de voorwaarde dat zij een fulltime wethouder mogen leveren.

Partij voor de Vrijheid (2) is bereid om mee te praten over coalitiedeelname en ziet daarbij de mogelijkheid van een verbintenis met FvD. Zij zijn bereid om een wethouder te leveren. De PVV denkt dat een coalitie met linkse partijen vanwege ideologische verschillen geen haalbare kaart zal zijn.

D66 (2) geeft aan met een open houding in het proces te staan. Eerlijkheid gebiedt wel te zeggen dat samenwerking met PVV en/of FvD gezien de inhoudelijke verschillen onhaalbaar lijkt. Zij ziet zichzelf gezien haar grootte niet als bepalend, maar als een verbindende factor. D66 wil bestuursverantwoordelijkheid nemen, waarbij de voorkeur bestaat om een wethouder te leveren. D66 maakt voorsnog geen keuze voor een bepaalde verbintenis of blok met een andere partij.

Forum voor Democratie (3) wil niet weglopen voor haar verantwoordelijkheid, want zij is immers een grote winnaar van deze verkiezingen. De deur staat open voor gesprekken met de OPH, waarbij niet per se een wethouder geleverd hoeft te worden, al wordt deze optie ook zeker niet uitgesloten. FvD ziet een eventuele blokvorming met de PVV als een serieuze optie. Zij sluit niemand uit, maar een coalitie met de linkse partijen wordt vanwege de inhoudelijke verschillen wel als lastig haalbaar gezien.

² De volgorde van de lijst is ingegeven voor de volgorde van de gesprekken die gebaseerd is op het aantal stemmen dat verkregen is (van klein naar groot). Tussen haakjes staat het behaalde zetelaantal.

³ Hart-Leers heeft geen gebruikgemaakt van de uitnodiging tot een gesprek en kan daarom niet worden opgenomen in deze lijst.

⁴ Een aantal inhoudelijke speerpunten zullen te zijner tijd aan de formateur meegegeven worden.

Groen Links/Partij van de Arbeid⁵ (3) wil graag haar coalitiedeelname voortzetten met daarbij wederom een blokvorming met de PvdD. Dit komt zowel voort uit de resultaten die in de afgelopen periode geboekt zijn, als de winst die bij deze verkiezingen door de partij behaald is. Zij wil daarbij ook weer een fulltime wethouder leveren.

Jongerenpartij Heerlen (4) heeft een uitstekend resultaat geboekt en is klaar voor coalitiedeelname. JPH vindt zich de afgelopen jaren bewezen als een stabiele partij die bestuursverantwoordelijk kan dragen. Zij wil daarbij een fulltime wethouder leveren.

Socialistische Partij (4) heeft een flinke dreun gehad. Dit vraagt om lessen trekken en herbezinning. Voorsnog past daarom terughoudendheid en ligt het initiatief bij de winnaars van de verkiezingen. Hoewel de SP de oppositie niet schuwt, gooit zij de deur niet dicht; ze voelt een grote verantwoordelijkheid voor de stad en is, indien nodig, eventueel bereid om aan tafel te gaan als de situatie daarom vraagt.

Christen-Democratisch Appèl (6) hoort bij de winnaars van deze verkiezingen en ziet zichzelf ook als een partij die gemeenschapsdenken hoog in het vaandel heeft en daarbij aansluiting kan vinden met andere Heerlense partijen. Zij ziet zich daarom als een coalitiepartner en wil daarbij één of twee wethouders leveren (fulltime en/of parttime).

Ouderenpartij Heerlen (8) wil als grootste partij van Heerlen de verantwoordelijkheid nemen in de aankomende coalitie in Heerlen. Zij streeft daarbij naar een stabiel college waarbij de leden functioneren als een team, werkend vanuit het belang van de stad. Zij wil daarbij twee fulltime wethouders leveren.

Analyse van de coalitiemogelijkheden

Bij deze raadsverkiezingen in Heerlen heeft het politieke midden de stevige positie, die ze al had, verder uitgebouwd. Het is daarom logisch dat een combinatie van winnaars uit het politieke midden de basis voor een coalitie vormen. Het gaat dan om OPH, CDA en JPH die samen al 18 zetels vertegenwoordigen.

Om tot een meerderheid te komen, kunnen dan nog een of meerdere partijen aansluiten. Er is brede bereidheid (met soms terughoudendheid op basis van de uitslag of met aanvullende eisen) om deel te nemen aan een coalitie. Een meerderheidscoalitie is dus zeker mogelijk.

Het enige wat daarbij wel duidelijk uit de gesprekken komt, is dat links en rechts elkaar niet direct uitsluiten, maar dat gezamenlijke deelname aan een coalitie door geen van hen als een haalbare kaart wordt beschouwd. Verdere verkenningen in een dergelijke richting moeten dan ook niet worden ondernomen.

⁵ Gezien het feit dat GL/PvdA onder deze naam de verkiezingen zijn ingegaan, zal ik niet de nieuwe naam Pro gebruiken.

Toch is de oplossing niet zo makkelijk als gedacht zou kunnen worden op basis van bovenstaande analyse. Hoewel OPH en JPH in alle gesprekken genoemd worden als coalitiepartijen ontbreekt die consensus over het CDA. In de gesprekken geven alle partijen, die niet tot de combinatie OPH, CDA en JPH behoren, aan dat de samenwerking tussen OPH en JPH enerzijds en CDA anderzijds geen vanzelfsprekendheid is. Ook de betreffende partijen erkennen dat er sprake is van een moeizame relatie.

Sommige partijen geven aan dat wellicht mogelijk is om zaken uit te praten, maar andere partijen hebben daar een hard hoofd in. In de nadere analyse komen daarbij de volgende punten naar voren:

- verzuurde onderlinge relaties door gebeurtenissen in de afgelopen raadsperiode en in de campagne
- gebrek aan eenheid bij het CDA zowel in de afgelopen raadsperiode als in de campagne
- het gebrek aan resultaten en communicatie van de CDA-wethouder tijdens de afgelopen raadsperiode

Deze kritiek wordt door meerdere politieke partijen geuit. Daarnaast geeft iedereen ook aan dat het CDA natuurlijk wel een duidelijke tweede plek heeft behaald bij de verkiezingen. Dat moet in de uiteindelijke afweging wel nadrukkelijk meegewogen worden.

Tussenadvies

Als tussenstap adviseer ik de OPH om in de week van 30 maart door de verkenners en onder begeleiding van de verkenners een driegesprek te laten organiseren tussen OPH en JPH enerzijds en CDA anderzijds om te kijken of het mogelijk is om het geschonden vertrouwen tussen de partijen te herstellen. Op basis van de uitkomst van dit driegesprek wordt bepaald wat de vervolgstappen zijn om te komen tot een stabiele coalitie voor Heerlen.

Barry Braeken

30 maart 2026